

Kraków, dn. 4.5.2022

Ks. prof. dr hab. Henryk Sławiński
Katedra Homiletyki i Komunikacji Religijnej
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
ul. Kanonicza 9
30-864 Kraków

**Recenzja rozprawy doktorskiej
ks. mgra lic. Piotra Obolewskiego**

pt. *Pastoralny wymiar działalności biskupa Jana Zaręby 1910-1986*, Toruń 2022, s. 332.

Praca doktorska napisana w Katedrze Teologii Praktycznej
pod kierunkiem ks. dra hab. Kazimierza Skoczylasa, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Teologiczny

Sentencja

W związku z prośbą Przewodniczącego Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne UMK w Toruniu z dnia 24 marca 2022 roku o przygotowanie recenzji rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Piotra Obolewskiego w przewodzie doktorskich otwartym dnia 30 stycznia 2019 roku, po wnikliwym zapoznaniu się z treścią rozprawy, stwierdzam, że spełnia ona ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim (zob. *Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*: Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595; z 2005 r. nr 164, poz. 1365 oraz *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora*, art. 6, p. 4: Dz.U. z 2016 r., poz. 1586).

Uzasadnienie

Uzasadnienie przedstawię w następujących punktach, poprzedzonych krótkim wprowadzeniem dotyczącym istoty zagadnienia, to jest posługi biskupiej: 1. Omówienie problemu badawczego, celu rozprawy, źródeł i metody; 2. Uwagi dotyczące struktury i treści rozprawy; 3. Ocena merytorycznej wartości rozprawy; 4. Ocena jej formalnych aspektów; 5. Kwestie do dyskusji i 6. Wniosek końcowy.

Wprowadzenie

Urząd biskupów, jak uczy Sobór Watykański II, został ustanowiony przez samego Jezusa Chrystusa (Konstytucja *Lumen gentium*, 18). Od najdawniejszych czasów, to jest od samego początku istnienia Kościoła, posługa biskupa zajmuje pierwsze miejsce wśród rozmaitych posług sprawowanych w Kościele. Na mocy sukcesji sięgającej tych, którzy przez apostołów ustanowieni zostali biskupami urząd ten przekazywany jest wybranym ludziom aż do naszych czasów. Dzięki temu „widoczna jest i zachowana tradycja apostołowa” (por. *Lumen gentium*, 20).

Celem posługi pasterskiej jest rozwój Kościoła i dobro Ludu Bożego. Jako następcy kolegium apostołowskiego biskupi we wzajemnej współpracy i w jedności biskupem Rzymu kontynuują zadania powierzone Kościołowi przez Chrystusa, to jest nauczanie, uświęcanie i kierowanie wspólnotami wiernych. „Biskupi zatem przez danego sobie Ducha Świętego stali się prawdziwymi i autentycznymi nauczycielami wiary, kapłanami i pasterzami (Dekret *Christus dominus*, 2).

Pasterska działalność biskupów, co do istoty niezmienna i skoncentrowana na funkcji prorockiej, kapłańskiej i pasterskiej, dokonuje się zawsze w określonym kontekście historycznym i geograficznym. Zarówno przekaz depozytu wiary, jak i uświęcanie ludu Bożego oraz kierowanie nim jest uwarunkowane miejscem i czasem pełnionej posługi. Fenomen *loci et temporis* jest dany i zadany. Wyjątkowa pozycja biskupa w Kościele sprawia, że z jednej strony jest on dzieckiem swej epoki, a z drugiej, wywiera znaczący wpływ na powierzone sobie środowisko kościelne i społeczność cywilną.

Jednym z biskupów, którego działalność pasterska zasłużyła na uwagę i wnikliwe opracowanie naukowe jest ordynariusz wrocławski Jan Zaręba (1910-1986). W latach 1963–1968 pełnił on posługę jako biskup pomocniczy diecezji wrocławskiej, następnie, w latach 1968–1970, jako administrator apostolski tejże diecezji, a wreszcie jako biskup diecezjalny wrocławski od roku 1970 aż do śmierci w dniu 22 listopada 1986 roku. Właśnie ten okres życia biskupa Jana Zaręby został poddany naukowym badaniom przez ks. mgra lic. Piotra Obolewskiego.

1. Problem badawczy, cel rozprawy, źródła i metoda

Zasadniczy problem recenzowanej rozprawy doktorskiej zawiera się w pytaniu o to, jak biskup Jan Zaręba wypełniał swoją posługę pasterską, która przypadła na dynamiczny czas wprowadzania reform duszpasterskich zainicjowanych przez Sobór Watykański II. W Polsce okres ten naznaczony był ograniczeniami działalności Kościoła. Wynikały one z narzuconego Polakom socjalistycznego ustroju państwa, który był nastawiony wrogo do Kościoła, mimo że tworzyła go ogromna większość obywateli. Misji Kościoła nie da się podporządkować celom politycznym, ale zawsze jest ona realizowana w określonym kontekście polityczno-historycznym.

Celem recenzowanej rozprawy jest możliwie dokładne i mające swe uzasadnienie w materiale źródłowym, naukowe opracowanie duszpasterskich dokonań biskupa Jana Zaręby w okresie jego posługi na urządzie biskupa diecezji wrocławskiej, czyli w latach 1970-1986. Cel został znakomicie zrealizowany, gdyż udało się autorowi rozprawy dotrzeć do wielu źródeł i na ich podstawie omówić bardzo obszernie i detalicznie posługę biskupa Zaręby. Autor rozprawy doktorskiej dokonał ewaluacji tej posługi biorąc pod uwagę kryteria teologiczne i uwarunkowania historyczne. Przedstawił zatem, z jednej strony, działalność biskupa Zaręby jako następcy Apostołów, który wypełnia obowiązki wynikające z przyjętego urzędu, szczególnie omówionego w dokumentach Stolicy Apostolskiej. Z drugiej strony doktorant szczegółowo przedstawił historyczny, niełatwy kontekst działalności biskupa Zaręby: jego zmagania o zapewnienie wolności działań duszpasterskich, a zwłaszcza zajęć katechetycznych, o tworzenie sieci parafii i uzyskiwanie pozwoleń na budowę nowych kościołów oraz o zapewnienie duchownym i świeckim możliwości kształcenie teologicznego i formacji duchowej.

Rozprawa ma charakter źródłowy. Zostały w niej wykorzystane bardzo obfite materiały zarówno z magisterialnego nauczanie Kościoła powszechnego, jak też nauczanie Kościoła w Polsce, drukowane pisma biskupa Jana Zaręby oraz dokumenty uzyskane z archiwów państwowych. Ponadto wykorzystana została literatura przedmiotu i literatura pomocnicza. Została ona opracowana z wykorzystaniem metody teologii pastoralnej odwołującej się do teologicznych uwarunkowań posługi biskupa jako kryterium do oceny wybranego materiału badawczego. Ponadto w rozprawie wykorzystana została metoda historyczna oraz metoda porównawcza polegająca na konfrontacyjnym zestawieniu faktycznej działalności pasterskiej biskupa Zaręby z wymaganiami stawianymi biskupom przez Stolicę Apostolską, a doprecyzowanymi w instrukcji Kongregacji ds. Biskupów *Ecclesiae imago* (22.2.1973). Ze względu na przyjęte źródła, materiał badawczy i zastosowane metody recenzowana dysertacja

zalicza się do dziedziny nauk teologicznych, a uszczegółowiając - do specjalizacji pastoralnoteologicznej.

2. Struktura i treść rozprawy

Strukturę rozprawy tworzą: karta tytułowa (s. 1), spis treści (s. 2), wykaz skrótów (s. 3-4), bibliografia (s. 5-30), wstęp (s. 31-39), pięć rozdziałów (s. 40-73; 74-95; 96-113; 114-291; 292-311), zakończenie (312-328), streszczenie (329-330) i streszczenie w języku angielskim (331-332).

Rozdział pierwszy stanowi uzasadnione, cenne teologiczne wprowadzenie do zasadniczego tematu rozprawy. Omawia on rozumienie urzędu biskupa w Kościele poczynając od pierwszych wieków przez nauczanie Soboru Watykańskiego II aż po posoborowe dokumenty na ten temat. Treścią drugiego rozdziału są historyczne uwarunkowania posługiwania biskupów w Polsce po II wojnie światowej. Uwzględniony został w nim zarówno kontekst polityczny, jak i eklesjalny. Na pierwszy z nich znaczny wpływ miał socjalistyczny ustrój Polski narzucony przez władzę radziecką. Drugi, eklesjalny kontekst pozostawał pod wpływem potrzeby implementacji reform Soboru Watykańskiego II w działalności Konferencji Episkopatu Polski i poszczególnych biskupów.

Rozdział trzeci traktuje o biografii Jana Zaręby, jego rodzinie, edukacji i kształtowaniu się powołania kapłańskiego, a potem posługi kapłańskiej i dalszej formacji, a następnie o posłudze biskupa pomocniczego i administratora diecezji włocławskiej. Do konstrukcji tego rozdziału powrócimy jeszcze przy ocenie formalnej.

Zasadniczy w rozprawie i najobszerniejszy rozdział czwarty podejmuje tytułowe zagadnienie rozpracowane w czterech kwestiach, jakimi są realizacja postanowień Soboru Watykańskiego II w diecezji włocławskiej; troska biskupa Zaręby o rozwój Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku; zarządzanie diecezją i rozwój kultu maryjnego, a na koniec - posługa nauczania. Piąty rozdział rozprawy jest autorską oceną działalności biskupa Jana Zaręby. Całość zwieńczona jest zakończeniem.

3. Merytoryczna wartość rozprawy

Recenzowana rozprawa posiada dużą wartość poznawczą. Jest ona pierwszym, oryginalnym i całościowym opracowaniem pasterskiej działalności biskupa Jana Zaręby jako ordynariusza diecezji włocławskiej. Jest to opracowanie posiadające zarówno walory teologiczne, jak i historyczne. Zasadniczy temat rozprawy został bowiem osadzony na solidnym fundamencie teologii urzędu biskupiego w Kościele oraz przedstawiony w bardzo szeroko nakreślonym tle polityczno-historycznym. Rozprawa jest tak obszerna, że nie było konieczne aż tak bogate prezentowanie teologii urzędu biskupa i tła polityczno-historycznego. Fakt, że obydwa aspekty zostały opracowane podnosi walor rozprawy.

Innym walorem rozprawy jest wnikliwe i całościowe przedstawienie posługi duszpasterskiej biskupa Jana Zaręby. Dokładnie omówiona została posługa słowa, posługa uświęcania, troska o rozwój pobożności ludowej w diecezji, a także zarządzanie i koordynowanie duszpasterstwa w diecezji. Każde z tych zagadnień zostało omówione bardzo szeroko. Na przykład przy omawianiu troski bpa Zaręby o rozwój kultu maryjnego autor rozprawy omówił szczegółowo historię sanktuariów maryjnych w Kawnicach, Brdowie, Ostrowasie i Licheniu.

Oprócz najważniejszych posług biskupich, związanych z przepowiadaniem słowa i sprawowaniem liturgii, szczegółowo omówione zostały niektóre zarządzenia biskupa ukazujące jego daleko idącą troskę o prawidłowe funkcjonowanie instytucji kościelnych, trwałość dokumentacji i wzorowy przykład życia duchowieństwa.

Oprócz zarządzeń uniwersalnych są też szczegółowo omówione zarządzenia, które można uznać za epokowe, noszące na sobie znamię peerelowskiego kontekstu. Czytelnik

rozprawy dowiadyuje się na przykład, że podczas konferencji dziekanów w 1969 roku biskup Zaręba zabronił używania długopisów do sporządzania aktów metrykalnych (s. 167).

W nawiązaniu do instrukcji Episkopatu Polski o posługiwaniu się przez duchownych pojazdami mechanicznymi bp Jan Zaręba jeszcze jako administratora apostolski diecezji wrocławskiej zarządził, by duchowni od dnia 3 marca 1969 r., nabywali pojazdy mechaniczne po otrzymaniu wcześniejszej zgody władzy diecezjalnej. Powinni przy tym unikać zgorszenia wśród świeckich. Zostali zarazem zobowiązani „do zachowywania przepisów ruchu drogowego i kultury jazdy oraz nie przewożenia niewiast oraz dzieci” (s. 167). Innym interesującym rozporządzeniem było to, by kapłan planujący wyjazd zagraniczny skierował do biskupa ordynariusza prośbę z przynajmniej trzymiesięcznym wyprzedzeniem i odpowiednio ją uzasadnił (s. 168). Z kolei podczas konferencji dziekanów w 1970 roku „Biskup przypomniał, że ambona to miejsce głoszenia Słowa Bożego, a nie miejsce osobistych porachunków lub rozgrywek” (s. 174).

Bardzo wartościowy jest rozdział ostatni, w którym autor rozprawy podjął się trudu ewaluacji posługi duszpasterskiej biskupa Jana Zaręby. Wykazał z jednej strony wierność wobec wymagań stawianych biskupowi w posoborowych dokumentach Stolicy Apostolskiej, a z drugiej zmagania o możliwość realizacji misji Kościoła dla dobra ludu Bożego pomimo licznych trudności stwarzanych przez istniejący wówczas w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej socjalistyczny ustrój państwowy. Ocena posługi duszpasterskiej biskupa Zaręby została dokonana przy zastosowaniu metody porównawczej. Faktyczne działania biskupa zostały skonfrontowane z wymaganiami stawianymi temu urzędowi kościelnemu przez Kongregację ds. Biskupów w instrukcji *Ecclesiae imago* z 22 lutego 1973 roku.

Równie bardzo cenna jest ocena działalności biskupa Zaręby od strony historycznej, a więc w jego odniesieniu do władz świeckich. Zebrany w dysertacji materiał ukazuje biskupa Jana Zarębę jako człowieka, który potrafił być bezkompromisowy w relacjach z przedstawicielami władzy ludowej w Polsce. Przez wiele lat napotykał na trudności w organizowaniu procesji Bożego Ciała w parafii katedralnej w godzinach popołudniowych dogodnych dla mieszkańców miasta. Pomimo licznych przeszkód stwarzanych przez władze ludowe, zabiegał o pozwolenia na budowę kościołów. Za swoją nieustępliwość został umieszczony „w wykazie osób szczególnie niebezpiecznych i podlegających rozpracowaniu operacyjnemu. Skreślenie z tej listy spowodowała dopiero śmierć hierarchy” (s. 310). Konsekwencją stanowczości bpa Zaręby były szykany stosowane wobec kleryków seminarium wrocławskiego i ich pobór do wojska, a także inwigilowanie współpracowników biskupa. Jak się później okazało oprócz ludzi niezłomnych – bohaterów tamtych czasów, byli też ludzie o słabych charakterach, kolaboranci. Jak podaje autor rozprawy, „6 tys. duchownych współpracowało z SB” (s. 311).

Doceniając solidność całego opracowania, trzeba uznać za niedopatrzenie brak odpowiednich przypisów w obszernym materiale obejmującym strony od 74 do 85. Cały ten obfity materiał jest pozbawiony odsyłaczy, a na wymienionych stronach znajdują się nawet cytaty, które należałoby udokumentować. Przypis dolny pojawia się dopiero na stronie 85. Dla zachowania merytorycznej wartości całej rozprawy warto w rzeczonym, obszernym fragmencie podać bardziej precyzyjne odsyłacze do materiału źródłowego i wykorzystanej literatury.

Na stronie 119 znajduje się zdanie oznajmujące, że „Homilie w diecezji wrocławskiej były głoszone według podawanych każdego roku programów homiletycznych”. Takie stwierdzenie jest nadinterpretacją. Nie jest ono poparte badaniami, a zatem nieuzasadnione. Można jedynie mówić o zaleceniu czy zarządzeniu, by tak było. W pracy naukowej warto zadbać o rozróżnienie między porządkiem normatywnym i faktycznym. Czym innym są sugestie czy zarządzenia biskupa albo Konferencji Episkopatu, a czym innym ich faktyczna realizacja.

4. Ocena formalnych aspektów rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa jest niezwykle obszerna; liczy 731 tysięcy znaków ze spacjami, a więc ponad osiemnaście arkuszy wydawniczych. Została ona przygotowana z wielką starannością i napisana językiem zarówno naukowym, jak i pięknym literacko, dzięki czemu lektura rozprawy jest prawdziwą przyjemnością. Monografia ta posiada wszystkie elementy, którymi powinna odznaczać się praca naukowa: jest właściwie sformułowany temat, spis treści, wstęp, w którym omówiony został problem badawczy, określone źródła i metody pracy; jest też podział opracowanego materiału na rozdziały, zakończenie, bibliografia oraz streszczenie w języku polskim i angielskim. Przytaczane fakty i argumenty znajdują swoje odzwierciedlenie w prawidłowo sporządzonych odsyłaczach - przypisach dolnych. Niektóre z nich np. 140, zawierają rozwinięte dopowiedzenia i uściślenia.

Recenzowana rozprawa posiada też pewne mankamenty. Dotyczą one głównie strukturalnego uporządkowania opracowywanego materiału. Jedną z formalnych cech dysertacji naukowych jest możliwie proporcjonalny podział opracowywanego materiału. Tymczasem w recenzowanej pracy proporcjonalność nie jest mocną stroną. Pierwszy rozdział liczy 34 strony, drugi – 22, trzeci – 18, czwarty – 178, piąty – 20. Tak więc czwarty rozdział jest niemal dwukrotnie obszerniejszy niż wszystkie pozostałe rozdziały liczone razem.

Kolejnym mankamentem jest brak spójności tytułu rozdziału trzeciego z jego treścią. Rozdział ten został zatytułowany: „Posługa pastoralna Jana Zaręby, jako biskupa pomocniczego i administratora Diecezji Włocławskiej”. Czytelnik ma prawo oczekiwać, że jego treścią będzie działalność pasterska biskupa Jana Zaręby w okresie od 8 września 1963 roku, kiedy to z rąk kardynała Stefana Wyszyńskiego przyjął sakrę biskupią i rozpoczął posługę w charakterze biskupa pomocniczego diecezji włocławskiej, aż do 8 stycznia 1970 roku, kiedy to rozpoczął zarządzanie diecezją włocławską jako jej biskup ordynariusz. Jedyną ważną i uwzględnioną w tytule okazyjną datą jest data 24 października 1968 roku. Tego dnia bp Jan Zaręba został mianowany administratorem apostolskim diecezji włocławskiej, po nagłej śmierci bpa Antoniego Pawłowskiego w dniu 16 września 1968 roku. Tymczasem treścią tego rozdziału nie są dwa okresy posługi bpa Jana jako sufragana a potem administratora, tylko „Kształtowanie się powołania kapłańskiego księdza Jana Zaręby”, a potem działalność pasterska biskupa Jana Zaręby jako sufragana diecezji włocławskiej.

Ponieważ rozdział pierwszy rozprawy został poświęcony obszernemu teologicznemu wprowadzeniu dotyczącemu posługiwaniu biskupa w Kościele lokalnym w świetle nauczania Kościoła, a rozdział drugi uwarunkowaniom posługi pasterskiej biskupów w Polsce po II wojnie światowej, ani jeden ani drugi nie nadawały się na przedstawienie życiorysu Jana Zaręby do momentu przyjęcia przez niego sakry biskupiej. Bez poważniejsze zmiany struktury niezbędne informacje dotyczące życiorysu Jana Zaręby sprzed okresu posługi biskupiej mogłyby być zamieszczone we wstępie. Innym rozwiązaniem jest zmiana tytułu rozdziału trzeciego i takie jego sformułowanie, by odpowiadało jego treści, na przykład „Życie i działalność Jana Zaręby w latach 1910-1970” albo „Biografia Jana Zaręby od urodzenia do objęcia urzędu ordynariusza diecezji włocławskiej”. Logicznym następstwem byłaby wówczas kontynuacja tematu w rozdziale IV zatytułowanym „Działalność pasterska Ordynariusza Diecezji Włocławskiej”, który, dla zachowania proporcji, mógłby zostać podzielony na kilka jednostek.

Innym mankamentem jest nieadekwatny podział części materiału źródłowego w bibliografii. Trzeba przyznać, że poprawny jest zasadniczy podział bibliografii na źródła, literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą. Niewłaściwy jest natomiast podział „Magisterialnego nauczania Kościoła” na „Dokumenty Kościoła powszechnego” oraz na „Dokumenty i przemówienia papieskie”. Właściwy byłby podział „Magisterialnego nauczania Kościoła” na „Dokumenty soborowe” albo jeszcze precyzyjniej „Dokumenty Soboru Watykańskiego II”, bo tylko one są wyróżnione w punkcie 1.1.1., a dalej „Dokumenty papieży”

i „Dokumenty Kurii Rzymskiej”, albowiem „Dokumenty Stolicy Apostolskiej” to także dokumenty Biskupa Rzymskiego (por. KPK, kan. 361)¹.

Przy podawaniu statystyk (np. s. 161-162) warto podać z jakiego roku one pochodzą, bo stan personalny nierzadko ulega zmianom.

Należy usunąć podawane dwukrotnie te same informacje, raz w przypisie a raz w tekście głównym. Na przykład „Prof. Antoni Dudek z Instytutu Pamięci Narodowej, twierdzi, że księża byli jedyną grupą zawodową obłożoną w całości inwigilacją. Kościół dla władz państwa był instytucją w całości uznaną za przeciwnika i zwalczaną w całości. Każdy, kto trafił do seminarium duchownego, miał zakładaną teczkę inwigilacji operacyjnej księży, która była prowadzona aż do śmierci duchownego. Jeżeli takiego księdza udało się pozyskać do współpracy, to zakładano mu odrębną teczkę personalną tajnego współpracownika” (przyp. 1043; por. s. 311).

Przed rekomendowaną publikacją rozprawy niezbędne będą korekty dostrzeżonych błędów. Oto fragmenty wymagające korekty:

- Niezrozumiale jest zdanie „W drugim stuleciu biskupstwo jest nierozdzielne połączone i terminologia urzędu” (s. 46).
- zamiast wg należy pisać według (s. 75, 173, 250).
- zamiast Paweł IV, powinno być Paweł VI (s. 110).
- Niepotrzebny jest przecinek w tytułowym zdaniu rozdziału III: „Posługa pastoralna Jana Zaręby, jako biskupa pomocniczego i administratora Diecezji Włocławskiej”.
- Należy ujednoczyć zapis nazwiska ks. Wojciech Frątczak, które kilkakrotnie zapisane jest „Frontczak”.

Poza tym ta sama pozycja, w tym raz błędnie zapisana, jest umieszczona zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w literaturze pomocniczej.

Frątczak W., Nowe źródła do badań nad finansami diecezji włocławskiej za rządów biskupa Jana Zaręby, *Teologia i człowiek*, 11(2008), s. 57-64.

Frontczak W., Nowe źródła do badań nad finansami diecezji włocławskiej za rządów biskupa Jana Zaręby, „*Teologia i człowiek*” 11(2008), s. 57-64.

- Niepotrzebnie wyróżnione hasło: *Formacja*, w: Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1924.

- Sławiński H., Liturgiczne przepowiadanie Słowa Bożego jako jedno z naczelných zadań posługi kapłańskiej, „*Krakowskie Studia Teologiczne*” 1 (2002), nr 2, s. 158-159.

Powinno być „*Kieleckie Studia Teologiczne*” 1 (2002), nr 2, s. 158-171.

- Korekty wymaga styl zdania: „Po pięciu latach posługi kapłańskiej biskup Jan Zaręba wyraził zgodę...” (s. 163). Sens zdania jest następujący: Po pięciu latach posługi kapłańskiej ksiądz Marian Kołacki uzyskał od biskupa Jana Zaręby zgodę ...

- Doprecyzowania wymaga zdanie: „Dla katolików kult obrazu stał się objawieniem, w którym identyfikują się modlitwy i pobożność wielu pokoleń, a Maryja kształtowała poczucie tożsamości narodowej w Polsce” (s. 196-197).

5. Kwestia do dyskusji

Zgodnie z soborowym *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele* «*Christus dominus*» biskupi jako następcy Apostołów są przede wszystkim autentycznymi nauczycielami wiary, kapłanami i pasterzami. Czy nie byłoby korzystne omówienie tytułowego zagadnienia rozprawy właśnie w tych trzech aspektach i w takiej kolejności? Wszak Autor rozprawy napisał, że zgodnie z soborowym nauczaniem, „posługa nauczania powinna zajmować naczelne miejsce wśród obowiązków biskupa” (s. 55).

¹ „Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się w niniejszym Kodeksie nie tylko Biskupa Rzymskiego, lecz także - o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej” - KPK, Kan. 361.

Tymczasem wszystkie istotne funkcje posługi biskupiej zostały uwzględnione, ale w innym porządku. Działalność pasterska biskupa Zaręby jako ordynariusza diecezji włocławskiej została omówiona przez wyartykułowanie kolejno takich zagadnień, jak realizacja postanowień Soboru Watykańskiego II; zatroskanie o rozwój Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku; koordynacja duszpasterstwa w diecezji, a dopiero na samym końcu - posługa nauczania. Jakie argumenty skłoniły autora do właśnie takiego uporządkowania działalności biskupa Jana Zaręby?

6. Wniosek końcowy

Wnikliwa lektura rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Piotra Obolewskiego zatytułowanej *Pastoralny wymiar działalności biskupa Jana Zaręby 1910-1986* (Toruń 2022) upoważnia mnie do jednoznacznego stwierdzenia, że spełnia ona wszystkie wymogi stawiane w Polsce rozprawom doktorskim na mocy *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595; z 2005 r. nr 164, poz. 1365) oraz *Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora* (Dz.U. z 2016 r., poz. 1586).

Przedstawiona do recenzji rozprawa posiada wysokie walory merytoryczne; jest wyczerpującym opracowaniem podjętego problemu badawczego; struktura rozprawy jest klarowna, aczkolwiek nie wszystkie rozdziały są opracowane z poszanowaniem zasady proporcjonalności. Ponadto dysertacja doktorska jest opracowana poprawnie pod względem formalnym; jej język naukowy, a przy tym literacki, sprawiający, że lektura tekstu jest prawdziwą przyjemnością. Autor rozprawy dokonał wnikliwej kwerendy źródłowej dotyczącej działalności pastoralnej biskupa Jana Zaręby 1910-1986 i zgromadzony materiał opracował wnikliwie, uwzględniając szeroki kontekst teologiczny i historyczny. Wykazał w ten sposób, że posiada umiejętności prowadzenia badań i pracy naukowej w dziedzinie nauk teologicznych. W związku z powyższym wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne UMK w Toruniu o dopuszczenie ks. mgr. lic. Piotra Obolewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego i usilnie zachęcam do jej publikacji po niezbędnych korektach.

Kraków 4 maja 2022 roku

ks. prof. dr hab. Henryk Sławiński